

YENİ MEDYA ORTAMLARINDA AĞLAR OLUŞTURAN TOPLUMSAL HAREKET DENEYİMLERİ

İdil Sayımer¹

ÖZET

Günümüzde İnternet’le birlikte ortaya çıkan yeni medya ortamları bireysel ve toplumsal iletişim süreçleri ile birlikte yaşamın tüm alanlarını dönüştürmüştür. Yeni medyanın en önemli etkilerinden biri ise toplumsal hareketler üzerinde olmuştur. Farklı toplumsal muhalefet odaklarının, kurumların ve grupların bir araya gelerek örgütlenme ve bunu eyleme dökme pratikleri sosyal medya ortamlarında yeni ve farklı bir boyut kazanmıştır. İnterneti önemli bir araç olarak benimsediklerinden beri son yıllarda dünyanın birçok yerinde meydana gelen protesto ve işgal hareketleri; akışkan örgütlenme modelleri, lidersiz olma ve kendiliğindenlik özellikleri nedeniyle akademisyenlerin en çok araştırdıkları konuların başında gelmektedir. Günümüz toplumunu merkezsiz bir ağ olarak gören teoriler, siyasi katmanların üstlerinden de destek görerek toplumsal hareketlere birçok anlam yüklemekte ve İnterneti 21. yüzyıl’ın Che Guevara’sı olarak tanımlayan Hillary Clinton’un danışmanı gibi, bu hareketlerin sosyal medya aracılığıyla kazandığı devrimci güçlerini vurgulamaktadırlar. Bu çalışmada, son yıllarda mobil teknolojilerin de yaygınlık kazanması ile birlikte artan sosyal medya kullanımının toplumsal hareketlere etkisi, kullanım biçimi ve yeni bir protesto kültürü ve anlatısının oluşumu sürecindeki rolü dünyadaki belli başlı hareket örnekleri üzerinden kuramsal olarak tartışılmaktadır.

Giriş

İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte hayatımıza giren yeni medya ortamlarının etkileşimsellik, kitlesizleştirme ve eşzamanlılık gibi temel özellikleri bireylerin fiziksel ortamda bir araya gelme zorunluluğunu ortadan kaldırmış, gerek bireysel gerekse toplumsal iletişimi önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra literatüre giren sosyal medya, İnternet ve akıllı telefon teknolojilerinin de gelişmesi ile birey ve

---

¹ Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, sayimer84@yahoo.com

grupların İnternet üzerinden birbirleriyle gerçek zamanlı olarak diyalog kurmasına, çift yönlü veri ve enformasyon paylaşmasına olanak tanınması nedeniyle gün geçtikçe pek çok bağlamda etkin konuma gelmiş ve kullanımı hızla yaygınlaşmıştır. Sosyal medyanın bireye veya bir gruba fotoğraf, video, yazılı metin gibi herhangi bir içerik üretilip kendi medyasını oluşturma ve bunu sanal dünyada paylaşma imkânı vermesi iletişim teknolojileri bakımından devrim sayılabilecek mahiyette bir gelişme sayılmaktadır. Ana akım medya aracılığıyla sesini duyuramayanlar için de önemli bir iletişim platformu haline gelen sosyal medya ortamlarında paylaşılan içerikler kolaylıkla dolaşıma sokulmakta ve böylece hızla dünya çapında etki yaratabilmektedir. Üstelik tamamen devletlerin ve tekellerin kontrolünde olan geleneksel medya ortam ve araçlarına kıyasla daha zor denetlenip kontrol altına alınabilmektedir.

Tüm bu özellikleri nedeniyle yeni medya ortamları farklı toplumsal muhalefet odaklarının, kurumların ve grupların bir araya gelerek örgütlenebildikleri ve seslerini rahatça duyurabildikleri bir mecra durumuna gelmiştir. Dünyanın herhangi bir noktasında meydana gelen bir olaydan anında haberdar olmak, görüntülere erişmek artık mümkündür. Dolayısıyla coğrafi sınırları ortadan kaldırarak bireyleri sanal uzamda bir ağ üzerinde buluşturan web tabanlı hizmetler toplumsal hareketler üzerinde de dönüşüm yaratmıştır. Geçmişteki sınıf ve çıkar temelli hareketlerden, ağırlıklı olarak küreselleşme karşıtı, kültürel ve kimlik temelli hareketlere dönüşen yeni hareketler toplumda yeni bir siyasi ve sosyal ilişki biçimi yaratırken sosyal medyanın sağladığı iletişim pratiklerinin bolluğu ve çeşitliliği ile sürekli olarak yeniden şekillenmektedir.

Sosyal medya bu anlamda esasen farklı coğrafi alanlarda dağınık halde bulunan bireylere kılavuzluk ederek fiziksel olarak bir araya gelmelerini kolaylaştırmakta ve sembolik bir kamusal alan kurma sürecinin sorumluluğunu üstlenmektedir. New York Üniversitesi'nde Profesör olan tekno-iyimser sosyal medya teorisyeni Clay Shirky'nin, grup oluşturmanın yeni biçimlerini mümkün kılan yeni araçlar olarak tanımladığı sosyal medya (2008: 54), toplumsal hareketler bağlamında siyasetin yüksek katmanları tarafından da öne çıkarılmıştır. Mısır'daki toplumsal hareketlerde sosyal medyanın yükselişi ABD Dışişleri Bakanlığı'nın İnternet özgürlüğü gündeminin yeniden önem kazanmasına neden olmuş, Hillary Clinton'ın inovasyondan sorumlu danışmanı Alec Ross, Arap Baharı'nın yükselişiyle birlikte İnterneti 21. yüzyılın Che Guevara'sı olarak tanımlamıştır (Halliday, 2011).

Söz konusu çerçevede hazırlanan bu inceleme yazısında toplumsal hareketlerin kökeni ve doğası hakkında bilgi verilerek yeni olarak nitelendirilen toplumsal hareketlerin ne'liği ve bu bağlamda iletişim teknolojilerinin hareketler üzerindeki etkileri tartışılacaktır. Bugün sosyal medyada örgütlenen, genişleyen ve tüm dünyayı içine taşıyan toplumsal hareketler

yeni bir uzam biçimi inşa ederken, sosyal ağlar bu deneyimlerin iletilmesine ve güçlenmesine olanak sağlamakta, dayanışma, müzakere ve stratejik planlama forumu yaratmaktadır. Çalışmada Arap dünyası, İzlanda, İspanya, Wall Street ve Gezi Parkı gibi dünyanın birçok yerinde ortaya çıkan hareket örnekleri üzerinden İnternet tabanlı yeni medyanın ağlar oluşturma gücü vurgulanacaktır.

Toplumsal Hareketlerin “Yeni”liği Üzerine

Toplumsal hareketler demokratik toplumlarda yurttaşların toplumsal ya da siyasi konularda kaygılarını ve muhalif duruşlarını ortaya koymalarını sağlamaktadır. Giddens (2000: 540-541) toplumsal hareketleri “yerleşik alanın dışındaki toplu eylemler yoluyla, ortak bir çıkarı korumak ya da ortak bir hedefe erişmeyi sağlayabilmek için girişilen toplu bir çaba” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamaya göre toplumsal hareketler, ortak bir amaca hizmet etmekte, belli toplumsal sorunlarla ilgili farkındalık yaratmak, çözüm üretmek için gerçekleştirilmekte, dolayısıyla ortak bir amaca hizmet etmektedir. Toplumsal değişimlerin yarattığı belirsizlik ve çatışmalardan kaynaklanabildiği gibi toplum içinde yer alan farklı grupların istek ve beklentilerini ifade etme biçimi olarak da ortaya çıkan toplumsal hareketler kendi içlerinde çatışma ve reformist bakış açılarını barındırmaktadır.

Kökleri, insanların adalet özlemiyle durmaksızın karşı koydukları, bütün toplumlarda var olan adaletsizlikte yatan toplumsal hareketler (Castells, 2013:25), tarih boyunca, toplumun kurumlarını dönüştüren yeni değer ve hedeflerin üreticisi olmuştur; bu kurumlar toplumsal hayatı örgütleyecek yeni normlar yaratarak bu değerleri temsil eder hale gelmiştir. Toplumsal hareketler en başta, kurumsal iktidara sahip olanların denetiminden bağımsız özerk bir iletişim süreciyle kendi kendilerini kurarak karşı iktidarı icra ederler. Kitlesele medya büyük ölçüde hükümetler ve medya kurumları tarafından kontrol edildiğinden, ağ toplumunda iletişimsel özerklik en başta İnternet ağlarında ve kablosuz iletişim platformlarında inşa edilir (Castells, 2013: 23).

Tarihsel olarak toplumsal hareketler özgül iletişim mekanizmalarının varlığına dayalı olmuşlardır: elden ele, kulaktan kulağa yayılan, kürsüden, basından ya da mevcut herhangi bir iletişim kanalından çıkan söylentiler, vaazlar, broşürler ve manifestolar. Zamanımızda çok biçimli dijital yatay iletişim ağları tarihteki en hızlı ve en özerk etkileşime dayalı, yeniden programlanabilir ve kendi kendini genişleten iletişim araçlarıdır. Toplumsal harekette yer alan bireyler arasındaki iletişim süreçlerinin nitelikleri toplumsal hareketin örgütsel niteliklerini belirler: iletişim ne kadar etkileşime açık ve kendi kendini yapılandırır olursa örgüt o kadar az

hiyerarşik, hareket katılıma o kadar açık olur. Dijital çağda ağlar oluşturan hareketlerin yeni bir tür toplumsal hareketi temsil etmesin nedeni budur (Castells, 2013: 28).

Toplumsal hareketler konusundaki yaklaşımlardan biri ‘yeni toplumsal hareketler’dir (Habermas, 1981; Offe, 1985). Yeni toplumsal hareketler paradigması sosyal hareketleri süper-bürokratik modern toplumsal yapıda yer alan karşıtlıkların hem semptomları ve hem de bu karşıtlıkların çözümü olarak görmektedir. Sosyal hareketler insan otonomisinin genişleyen alanları ile post-endüstriyel gelişmenin mantığı içinde yer alan ve giderek büyüyen düzenlemeler arasındaki gerilimi açıkça dile getirmektedirler. Bu karşıtlık pek çok yeni anlaşmazlığa yansımaktadır ki Habermas’a göre (1981: 34) daha ziyade kültürel yeniden üretimler, sosyal entegrasyon ve sosyalizasyon alanları gibi materyalin yeniden üretimi alanlarında ortaya çıkan yeni çatışmalar partiler ve organizasyonlar tarafından kanalize edilmiyorlar.

Yeni toplumsal hareketler, özellikle 1960’ların sonlarında ortaya çıkan ve toplumsal yapının farklı katmanlarındaki çelişki ve çatışmalar üzerinde hareket eden, o alanların sorun, çözüm ve taleplerini öne çıkaran sosyal-muhafif hareketleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Eski sosyal hareketlere karşı yeni toplumsal hareketler birey ve devlet arasındaki yeni toplumsal çatışmalardan besleniyor denilebilir.

Yeni toplumsal hareketlerin, “yeni” olarak tanımlanmasının en önemli özelliği söz konusu hareketlerin geleneksel kitle hareketlerine kıyasla farklılaşmış, daha parçalı ve özel konular eksenindeki meselelere odaklanmalarıdır. “Eski” ve yeni hareketler arasındaki farklılıklar sadece ilgi alanları ve taleplerle sınırlı değildir. Bu hareketlerin örgütlenme, eylem yapma ve söylem biçimlerinin de daha önceki kitle hareketlerinden farklılaşmış olmalarıdır. Mücadelelerin tek bir yapıda değil farklı konu ve araçlarla sürdürülmesini destekleyen bu hareketler, postmodernizmin bütün yerine parçalara odaklanma eğilimi ile uyum göstermektedir. Yeni toplumsal hareketler direniş hareketleridir, hedef iktidarı ele geçirmek değil siyasal özneleri hareketlendirmektir (Benasayag, Aubenas, 2007).

Toplumsal hareketler konusundaki yaklaşımlardan biri de Touraine ve Castells’in temsil ettiği ‘aksiyon-kimlik’ paradigmasıdır. Touraine’e göre (1981 :77) sosyal hareketler anormal ya da patolojik değildir, bilakis doğal ve gereklidir, çünkü hem sosyal durgunluğu önler hem de toplumsal özgürlük de vaat ederler. Toplumsal olarak sosyo-ekonomik yeniden üretim sürecini yöneten ve sosyal normlara şekil veren hâkim sınıf enformasyonun kurumsal yapıları ve normlarını da oluşturan yatırımlar yapar, tüm bunları o topluma emrivaki yoluyla dayatır. Toplumsal hareketler tüm bu sınıfsal temelli sosyal formlara meydan okumaktadır.

Endüstriyel kapitalizmin eski formu kademeli olarak yerini farklı modelde sınıfsal ilişkilere ve sınıfsal çatışmalara dayanan yeni post endüstriyel ‘programlanmış’ topluma bıraktığını düşünen Touraine’e göre programlanmış bir toplumda hakim sınıf teknokrasidir ve işçiler/çalışanlar statükoya karşı çıkan temel gruptur. Temel sınıf çatışması sosyo-ekonomik olmaktan ziyade sosyo-kültürel bir çatışmadır; bilginin ve yatırımın kontrolü noktası ekseninde dönüp durur. Touraine’in ifadesiyle bir toplumsal hareket “belli bir sınıfsal aktörün, kendi tarihsel gerçekliğinin sosyal kontrolünü ele geçirmek için kendi sınıfının karşıtına karşı geliştirdiği organize, kolektif mücadelesidir” (Touraine, 1981: 77).

Tarihsel gerçeklik içinde sınıflar belli bir ihtilafli konu çerçevesinde birbirine karşı duruş geliştiren gruplardır. Hakim sınıf sosyal normları ve kültürel modelleri yaratmak için gücü elinde bulundurur; yönetilen sınıf hakim sınıfın izin verdiği ölçüde ve ona tabi olarak tarihsel konumunu yaratma iradesi gösterir ya da hakim sınıfın gücünü yıkmaya çalışır (Touraine, 1988: 110).

Inglehart’a göre (1977: 78-83) yeni protestolar toplumsal değişimin getirdiği, değişen yeni değerlerle ortaya çıkmaktadır. Maddi değerlerden postmateryal değerlere doğru değişen değerler sürecidir bu süreç. Post materyal değerlere doğru gelişen değişim aynı zamanda endüstriyel kapitalizmden enformasyonel kapitalizme doğru olan bir geçiştir ve bu ifade modern toplumun sınıfsal yapısını reddetmektedir. Öte yandan geç kapitalizm hala bir sınıf toplumdur, gelir dağılımında eşitsizlik, sosyal tabakalaşma ve sömürü düzeni mevcuttur. Tüketim toplumu olarak da ifade edilen bu toplumsal yapının değerlerindeki değişimler materyalist düşünce biçiminden farklılaşmamıştır, mülkiyet; güç, üretim ve eğitimle ilgilidir.

Harter (2011: 18), yeni toplumsal hareketlerin 1960’lı yılların sonunda parçalanmış ‘Yeni Sol’un ürünleri olduğunu öne sürmektedir. Yeni Sol; barış hareketi, çevre hareketi, öğrenci hareketi, kadın hareketi ve eşcinsellerin özgürlüğü hareketi gibi tek bir konu ekseninde toplanan kalabalıklara bölünmüştür. Tek konu eksenli grupların ortaya çıkışı bazı akademisyenlere özellikle eski sol olarak ele alınan, işçi ve sendikalardan oluşan geleneksel toplumsal hareketlerin bu konuları gündeme getirmede yetersiz kaldıklarını düşündürmüştür. İşte bu bölünmüş sosyo politik ortam 1970’lerin yeni toplumsal hareketler teorisinin ve aktivizm patlamasının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Yeni toplumsal hareketler teorisinin köklerini marksistlerin savaş sonrası dönemde kapitalist sistem içindeki farklı sosyal oluşumları açıklama girişimlerine kadar götürmek doğru olabilir. Marcuse, Althusser ve Touraine etkisiyle sosyologlar devrimci faktör olarak gördükleri “yeni çalışan sınıf” fikrini karşılayan teoriler üzerinde çalışmaya başladılar (Harter, 2011: 10).

Bu fikirleri geliştirerek “yeni çalışan sınıf” teorisini ortaya atan kuramcı Fransız sosyolog Alain Touraine “*The May Movement Revolt and Reform: May 1968 – the Student Rebellion and Workers’ Strikes – the Birth of a Social Movement*” isimli çalışmasında Mayıs hareketinin de gösterdiği gibi mevcut kapitalizm çağının yeni bir “çalışan sınıf” ortaya çıkardığını öne sürmektedir. Modern endüstriyel kapitalizmin yeni bir “çalışan sınıf” yarattığını tartışan Touraine, böylece Ortodoks marksizmden farklılaşmaktadır. Ona göre bu yeni çalışan sınıf endüstri işçilerinden değil, profesyonellerden oluşmaktadır. Mayıs hareketinin baş aktörleri de işçiler değil profesyonellerdir. Touraine öne sürdüğü “yeni çalışan sınıf” teorisini, Fransa’daki ‘anti-nükleer’ hareket ile Polonya’daki ‘dayanışma’ hareketine uygulamıştır (Harter, 2011: 14-16).

Touraine’in analizinin temelinde gelişmiş modern endüstri toplumlarındaki sınıfsal ilişkilerin değişmiş olduğu teması bulunmaktadır. Buna göre geleneksel işçilerin yerine profesyonellerin geçtiği gelişmiş kapitalizm modeli, sermaye ile işçi arasında yeni bir tür ilişkinin doğmasına neden olmuştur. Bu yeni ilişki profesyonellerin ileri kapitalist endüstriler için gereken sofistike teknolojilerden sorumlu olmalarıyla gelişir. Touraine’e göre Mayıs 1968 hareketinde yer alan bu teknisyenler, memurlar, mühendisler, araştırmacılar, bilim insanları ve adı geçen mesleklerin eğitimini alan öğrenciler, sadece yeni bir toplumsal hareket başlatmakla kalmadılar aynı zamanda yeni bir toplumsal sınıf da oluşturdular (Harter, 2011: 18).

Melucci (1991:57) yeni toplumsal hareketlerin değişik gruplarla diyaloglar/mücadeleler yoluyla kolektif kimliğin inşa edildiği toplumsal ilişkiler ağı olduğunu belirtir. Bu ağ içerisinde bir hareketin bireylere değişik üyelikler roller ve deneyimler arasında parçalanmış kimlikleri yeniden inşa etmek için bir dayanak noktası sağladığının da altını çizmektedir. Melucci (1991) özellikle kolektif eylemlerin siyasal reformların yaşanmasına örgütsel kültürün değişmesine ve toplumsal pratiklerin yeniden tanımlanmasına neden olduğuna dikkat çekmektedir.

Yeni Medya Ortamlarında Ağlar Oluşturan Yeni Toplumsal Hareket Deneyimleri

1990’lı yıllarla birlikte hayatımıza giren İnternet, yaklaşık 25 yıllık bir süreçte yaşamın tüm alanlarında baskın bir rol oynamaya başlamıştır. İnternet’in kullanım alanını genişleten Web 2.0 teknolojileri tarihte ilk kez fiziksel bir mekanda karşı karşıya gelme zorunluluğu olmadan insanların birbirleriyle 24 saat kesintisiz iletişim kurmalarına olanak tanımıştır. Bir araç ve ortam olarak sosyal medya uygulamalarının etkileşimselliğinden

faidalanan kullanıcılar web tabanlı uygulamalar sayesinde birer içerik üreticisi konumuna geçmiş, öte yandan da İnternet üzerinden yürütülen ticari eylemlere ve reklam verenlere pazarlanan tüketici olmuşlardır. Ancak önceleri sermaye birikim alanı olarak görülen İnternet ortamı bir taraftan da sanal dünyanın kamusal alanı olarak düşünölen ortamların gelişmesine izin vererek işlevsel bir rol üstlenmiştir. Toplumsal konularla ilgili farkındalık yaratmak, belli bir meseleye yönelik toplumsal müzakere başlatmak, ana akım medyanın yer vermediği konularla ilgili haberlerin dolaşıma girmesini sağlamak için de etkin biçimde kullanılan yeni medya ortamları son yıllarda tüm dünyada toplumsal hareketlerin eylem yaratmak üzere örgütlendikleri ve seslerinin duyurdukları temel mecralar olmuşlardır.

Yeni medya ortamlarının bireyleri tanıştırdığı yeni sosyalleşme biçimi sosyal medya ile daha farklı ve gelişmiş iletişim kurma modelleri getirmiştir. 1980’li yıllardan sonra dijital bir dünyaya doğan gençlik için siyaset yapma biçimi de farklılaşmıştır. Sosyal medyanın örgütlenme ve sesini duyurma anlamında önemli rol oynadığı Anonymous hareketi, Arap Baharı, Wall Street İşgali ve Gezi Direnişi hareketlerinde doğrudan demokrasi ve özgürlüklerin önemi en etkili biçimde vurgulanmıştır.

Böylece farklı kimliklerin farklı mücadele alanlarında ön plana çıktıkları yeni toplumsal hareketler İnternet’in gelişiyile birlikte daha fazla çeşitlenerek hızla kitlesel zemine ulaşmaya başlamıştır. Geleneksel işçi hareketlerinin öncü rolü içinde görölen hiyerarşik yapılanma, yeni toplumsal hareketlerde yerini yatay ilişkilere dayanan, esnek ve katılımcı bir yapıya bırakmıştır. Bu bağlamda sosyal medya, Gramsci’nin terimleriyle konuşacak olursak antikapitalist bir mücadele için hegemonya oluşturmakta yararlanılabilecek bir mevzi, yani sınıf mücadelesinin alanlarından biri olarak görölebilir (Özinanır, 2013).

Teknolojiyi baskın bir iyimser yaklaşımla öne çıkaran Shirky (2008) sosyal medyanın grup oluşturmayı kolaylaştırmasını ve ona yeni devrimci biçimler kazandırmasını önemsemekte, bu yeni araçların iletişimimizi hızlı ve daha iyi bir hale getirmekle bireysel yaşamlarımızı da daha önce hiç olmadık şekilde kolaylaştırdığını öne sürmektedir. İletişimin hızlanması ve daha kaliteli hale gelmesi grup eylemlerine hız kazandırmakta ve etkin koordinasyon sağlama biçimleri yaratılmaktadır. Shirky’e göre (2008: 53-55).yeni iletişim teknolojileri bilgiye daha fazla ulaşma imkânı sağladıkları için kamusal alanda konuşulan konular artmaktadır. Bu durum toplumsal olaylara katılımcılığın artmasına, dolayısıyla demokrasinin gelişmesine katkı sunacak koşulların gelişmesinin neden olmaktadır.

Zapatistalar

Zapatistalar 90'lı yılların yeni toplumsal hareketleri içinde en tanınmış ve ses getiren örneklerinden birisi olarak literatüre geçmiştir. Meksika hükümetinin Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA)'na hazırlanma sürecinde mısır ithalatı üzerindeki kısıtlamaları kaldırması ve yine kahve fiyatı üzerindeki koruyucu politikaları terk etmesi, ülkenin mısır ve kahve üretimine dayalı yerel ekonomisini çökme noktasına getirmiştir. Bu durum karşısında Meksika hükümetine protesto gösterileri ile seslerini duyurmayı başaramayan ve zapatistalar olarak anılan bir grup silahlı çiftçi, Meksika'nın güneyindeki Chiapas eyaletinde bulunan Lacandon Ormanı'nın yakınındaki yerel yönetimlere el koymuştur (Castells, 2006).

Zapatistalar bu süreçte İnternet'i etkin kullanarak mesajlarını tüm dünyaya duyurmayı ve kendilerine destek sağlamayı başarmışlardır. Meksika hükümeti ise davanın uluslararası düzeye taşınması ile birlikte zapatistalara karşı giriştiği her saldırı da büyük tepki görmüştür. 1995'te Meksika hükümetinin Zapatista lideri Marcos'u yakalamak için başlattığı operasyon karşısında verilen mücadelenin gerillalar tarafından internette duyurulmasıyla birlikte dünya çapında isyancılara destek olmak amacıyla birçok gösteri yapılmış, hem Meksika hem ABD hükümetleri isyancılarla görüşme masasına oturmaları için elektronik mesaj bombardımanına tutulmuştur. bu mücadele karşısında Meksika devleti, muhalif grupları bastırmak yerine, 1998 sonbaharı itibarıyla isyancılarla görüşme masasına oturmak zorunda kalmıştır (Kellner, 2004).

İlerleyen yıllarda yayınlanan bildirileri ile Zapatistalar hareketlerinin amacının belli bir grubun ya da sınıfın hegemonyasını dayatmak olmadığını, özgürlük ve demokratik alan yaratmak olduğunu vurgulamışlardır. Zapatistaların mücadelesi 90'lı yılların sonunda Seattle'da, Prag'da, Brüksel'de, Cenova'da neo liberal politikaları protesto eden birçok hareketin ilham kaynağı olmuş, 2001'de on binlerin katıldığı Dünya Sosyal Forumunun "*Başka bir dünya mümkün!*" sloganı, tüm dünyanın hafızasına kazınmıştır.

Kendiliğinden ve Lidersiz Toplumsal Hareket Pratikleri: Arap Baharı, İzlanda, Wall Street

Son yıllarda dünyanın farklı coğrafyalarında meydana gelen toplumsal hareketlerin, kültürel ve kurumsal bağlamları tezat gösterdiği halde ortaya çıkış nedenlerinde benzerlikleri olduğu görülmektedir. Tunus ve İzlanda gibi birbirinden bahsi geçen bağlamlarda farklı olan ülkelerde patlak veren isyanlar ağır ekonomik krizlerin sonuçlarına karşı gelişmiş olmakla birlikte her iki ülkede de genel olarak siyasetçilerin ve hükümetlerin halkın iradesini temsil

etmediği algısı oluşmuştur. Siyasi hoşnutsuzluğa eşlik eden kapitalizm muhalefeti benzerlikleri sonuçta hareketlerin pratiklerine uzanmıştır. Cep telefonları ve İnternet ortamındaki sosyal ağlar bu hareketlerin örgütlenmesinde ve genişlemesinde, kitlelere bilgi aktarımında, eylemlerin gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Daha sonra Mısır'da, Wall Street İşgali'nde, Gezi Parkı'nda ve dünyada farklı yerlerde meydana gelen eylemlerin tümünde ağlar oluşturma pratikleri yaşanmıştır.

Tunus ve İzlanda örneklerinde hareket, sembolik kamusal meydanların-Tunus'ta sloganlar savrulmasından, Reykjavilk'te tencerelere ve tavalara vurulmasına kadar (aynı eylemler Gezi Parkı Direnişi'nde gerçekleşmişti)- hem tartışmalar hem protestolara maddi destek sağlamak amacıyla işgal edilmesiyle birlikte siberuzamdan kent uzamına çıkmıştır. Dijital sosyal ağlardan ve yeni yaratılmış bir kent cemaatinden oluşan melez bir kamusal alan, hem bir kendi üzerine düşünüm aygıtı hem de halk iktidarlarının bir ifadesi olarak hareketin kalbinde yatmaktadır (Castells, 2013: 53). Gerbaudo'ya göre (2014: 9) sosyal medya esas olarak, son derece dağınık ve bireysel davranan bir kitlenin fiziksel biçimde toplanmasını kolaylaştıran ve bunda kılavuz rolü oynayan, sembolik bir kamusal alan kurma süreci şeklindeki bir araya gelme koreografisinin kurulmasının sorumluluğunu üstlenmiş haldedir.

Arap Baharı olarak da tarihe geçen Tunus ve özellikle Mısır'daki devrimler, toplumun çeşitli katmanlarından diktatörlük karşıtı bireyleri içine alan hareketler olmuştur. Geniş kesimlerin katıldığı hareketlerin ortak noktası lidersiz oluşları, sosyal medya üzerinden örgütlenip meydanlarda bir araya gelen eylemler olmalarıydı. İnternet ağları, cep telefonu ağları, önceden var olan sosyal ağlar, sokak gösterileri, kamusal meydanların işgalleri, camilerin çevresindeki Cuma toplaşmaları, bunların hepsi de Mısır devrimini başlatan kendiliğinden, büyük ölçüde lidersiz, çok biçimli ağların ortaya çıkmasını sağladı. Allagui ve Kuebler'in değerlendirmesine göre: "Rus Devrimi'nden halk inisiyatifini öğrendiysek Tunus ve Mısır'daki Arap devrimleri de ağların gücünü göstermiştir" (aktaran Castells, 2013: 63).

Sosyal medya ağları Mısır devriminde önemli bir rol oynamıştır. Göstericiler olayları cep telefonlarıyla kaydedip videoları YouTube ve Facebook üzerinden ülke halkıyla ve dünyayla genellikle canlı yayınla paylaşmışlardır. Facebook'ta düşünüp taşınan, Twitter'da koordine olan ve görüşlerini aktarıp tartışmalar yürütmek için yaygın biçimde blogları kullanan göstericilerin Tahrir Meydanı'nda yarattıkları cemaat dayanışması, sonraki aylarda dünyada patlak veren Occupy [İşgal] hareketleri için bir örnek olmuştur (Castells, 2013).

Sosyal medya aracılığıyla örgütlenen yeni toplumsal hareketlerin, Castells, Allagui ve Kuebler'in ağ literatüründe vurguladıkları "lidersizlik" ve "kendiliğindenlik" özelliklerine karşı Paolo Gerbaudo (2014), sosyal medyanın akışkan ve informel örgütlenme pratikleri için

uygun kanallar yaratıyor olmasının, günümüz hareketlerinin iddia edildiği gibi lidersiz oldukları anlamına gelmediğini öne sürmektedir. Gerbaudo'ya göre (2014) sosyal medyanın kullanılması, sosyal medyanın etkileşimli ve kişisel karakterinden faydalanmak suretiyle yeni dolaylı ya da 'koreografik' liderlik biçimlerinin ortaya çıkmasıyla paralellik göstermektedir. Etkili Facebook sayfa yöneticileri (admins) ve eylemci twit yoldaşları, zeminin belirlenmesinde ve içinde kolektif eylemin serpilebileceği bir duygusal alanın kurulmasında söz sahibi 'yumuşak liderler', yani koreograflar durumuna gelmişlerdir. Bu çerçevede Facebook ve Twitter'a farklı roller atfedilmektedir; Facebook yeni insanları toplayacak bir platform olarak kullanılırken, Twitter esas olarak eylemci topluluğunun iç koordinasyonu aracı işlevi görmektedir. Gerbaudo her iki web sitesinin de örgütlenme aracı olarak oynadıkları rolün daha fazla aydınlatılmasını sağlamak amacıyla bu sitelerin duygusal bir gerilimin sağlanmasında, toplanma yerlerine gitme dürtüsünün yaratılması ve bu yerlerin bir çekim merkezi haline getirilmesinde nasıl kullanıldığını, bir başka ifadeyle sosyal medyanın günümüz eylemciliği üzerindeki etkilerini araştırdığı çalışmalar yapmıştır.

Gerbaudo'nun Facebook ve Twitter'a atfedilen rollerle ilgili sözleri Gezi Parkı Direnişi'nde de görmüş olduğumuz gibi artık toplumsal tüm hareketler için geçerlidir; Twitter binlerce kişiyi harekete geçirmek için kullanılmakta, protestocular kesintisiz biçimde enformasyon, fotoğraf, video ve yorumlar paylaşarak gerçek zamanlı bir iletişim ağı kurmaktadır. Hareketler genişledikçe Twitter'ın iç haberleşmede temel iletişim aracı geldiği yine çoğu hareketin bir Facebook grubu kurdukları da bilinmektedir. Twitter ve Facebook patlak veren gelişmelerin anında aktarılması, somut mesajların pekiştirilmesi, meydanlarda toplanma ve gösterilerin düzenlenmesi bakımından güçlü birer araç olurken Tumblr kullanımı diğer hareketlerden farklı olarak Wall Street İşgali hareketinin ayrıksı bir özelliği olarak öne çıkmıştır. Güçlü bir hikaye anlatma ortamı olarak Tumblr'nın Wall Street hareketini insanileştirdiğini öne süren Graham-Felsen (2011) hareketin hikayelerden oluştuğuna ve "*Biz Yüzde99'uz*" diyen bir Tumblr sayfasının hareketin hikayesini aktarmadaki rolüne değinmektedir. Bu hikâyeler ülkedeki ekonomi politikaları nedeniyle insanların okulların dışında kaldığına, borç batağına sürüklendiklerine, emekliliklerini ertelemek zorunda kaldıklarına ve tüm bunlardan dolayı aile birliklerinin bozulduğuna dair hikâyelerdir.

Wall Street İşgal hareketi siberuzam ile kent uzamını çok çeşitli iletişim biçimleriyle birbirine bağlayan, ağlar oluşturan melez bir hareket olarak kesintisiz bir hikâye anlatma pratiği barındırıyordu. Herkes sürekli video hazırlıyor, fotoğraf çekiyor, bunları YouTube'a ve çoklu sosyal ağlar oluşturan sitelere yüklüyordu. Her gün kendi hikâyesini kendisi

oluşturan çok sayıda sesle, hem zamanı hem mekanı aşacak şekilde anlatan, böylece kendini tarihe yansıtan ve dünyanın küresel hayallerine, seslerine ulaştıran ilk hareket olma özelliği taşıyordu (Castells, 2013: 159).

Mısır devriminde de hareketin temel toplumsal biçimi kamusal alanın işgalidir. İnternet'teki sosyal medya, halkın sosyal medyası ve ana akım medya arasındaki bağlantı, yeni kamusal alanı siberuzam ile kent uzamı arasındaki dinamik etkileşime yerleştiren işgal edilmiş bir toprağın varlığı sayesinde mümkün olmuştur. Devlet otoritesine karşı gelişen bu meydan okuma hareketi cep telefonu ağları ve İnternet erişimine son verilmesine neden olduysa da bir toplumsal hareket boyutları ve etkisi bakımından belli bir eşiğe ulaştığında İnternet'i kapatmak ne etkili ne de mümkündür. Hareketler, akışlar uzamından çıkıp mekânlar uzamına eriştiğinde başka birçok iletişim ağı çok biçimli olarak kurulduğundan dolayı hareketi durdurmak için geç kalınmış olacaktır (Castells, 2013: 68-71).

Tarrow, İnternet üzerinden örgütlenmenin başlıca problemlerinden birisinin, yüz yüze temasın olmaması durumunun, kullanıcıların başka insanların niyetlerinden emin olmalarını güçleştirerek, güven duygusunun sağlanmasına engel olması problemi olduğunu öne sürmektedir (aktaran, Gerbaudo, 2014: 240). Facebook etkinlik sayfalarındaki cevap verme işleminin benimsenmesini “sayımız çok olacak” izlenimi yayarak İnternet etkileşiminin temelinde yatan bu güvensizliği aşmaya yönelik bir girişim olarak düşünebiliriz. Olumlu cevap verenlerin sayısı gösterilere fiilen kaç kişinin katılacağını tam olarak yansıtmamaktadır. Mısır, İspanya ve ABD'deki protesto eylemlerinde fiili katılım, Facebook'ta eylemlere gelmeye söz verenlerin yüzde 10'u ile yüzde 50'si arasında değişmesine rağmen tahminleri gerçeklerden daha yüksek gösterme kapasitesiyle olumlu cevap tıklama işlevi, eylemlerin coşkuyla karşılandığı, sokağa dökülenlerin ezici polis gücüyle karşılaşmayı göze alan bir avuç kişiyle sınırlı kalmayacağı izlenimini uyandırmakta ya da en azından, gerekli olan böylesi bir yanılısamayı yaratmaktadır (Gerbaudo, 2014: 240).

Arap isyanları, toplumda zaten mevcut olan hem dijital hem yüz yüze sosyal ağlara dayanarak İnternet'ten ve kablosuz iletişim teknolojilerinden yapılan çağrılarla ortaya çıkmış kendiliğinden seferberlik süreçleridir. Howard ve Hussain Arap isyanları sonrasında gerçekleştirdikleri bir çok araştırmada dijital ağların daha ziyade genç gösterici nüfus tarafından yoğun biçimde kullanılmasının hareketlerin etkisi ve yaygınlığı üzerinde hatırı sayılır bir öneme sahip olduğunu düşündürecek bulgular elde etmişlerdir. Araştırmacılara göre Facebook ya da Twitter'ın devrimlere yol açtığını söylemek mümkün değildir, ancak bölgede yaşayan halklar arasında ağlar oluşturmak ve uluslararası destek sağlamak için yeni medya ortamlarının stratejik biçimde kullanılmasının eylemcileri ileriki yıllarda bölgede daha fazla

demokrasi talep edecek halk hareketleri oluşturacak kadar güçlendirdiğini görmezden gelmek de akıllıca değildir (aktaran Castells, 2013: 100-103).

Gezi Parkı Direnişi ve Türkiye’de Sosyal Medyanın Yükselişi

Gezi Parkı Direnişi olarak Türkiye tarihine geçen ve farklı toplumsal dinamikleri barındıran kitlesel eylem, daha önce gerçekleşen farklı coğrafyalardaki toplumsal hareketlerde olduğu gibi bir birlik retoriğine sahip olmakla birlikte en baştan kendiliğindenlik özelliğini ortaya koymuştur. İlk önce bir grup çevre aktivistinin kentsel dönüşüme ve çevre tahribatına karşı İstanbul Gezi parkı’nda başlattıkları eylem, başta İstanbul olmak üzere giderek tüm ülkeye yayılmış, hareketin tüm dünyadan destek görmesiyle dünya çapında ses getirmiştir.

Gezi Parkı direnişi “kentsel dönüşüm”ün bir parçası olarak kapitalizmin kamusal alanlarda kendini yeniden üretim sürecine gösterilen tepkiyi temsil etmektedir aynı zamanda. Kentin merkezi alanlarının sermayeye açılması ile görülen yapılaşma halkın ortak kullanımına açık olması gereken kamusal alanları giderek yok etmektedir. Kentsel dönüşüm ve onun sebep olduğu çevre tahribatına karşı genç aktivistlerin başı çektiği eylem ilerleyen günlerde siyasi boyut kazanarak birbirinden farklı gerekçelerle de olsa iktidar karşıtı olan toplumsal kesimlerin tümünü içine alan geniş çaplı bir protesto eylemine dönüşmüştür. Gezi direnişi Türkiye’de uzun süredir sessizliğini koruyan kitlelerin iktidar politikalarına karşı duruşunu ortaya koymasından da önemli olmuştur. Siyasi aktivizmden uzak duran gençlerin bu direnişte öne çıkmaları ve yeni bir siyaset yapma biçimi talepleri göz ardı edilemeyecek gerçeklerle ilgili farkındalığı arttırmıştır. Yeni medya ortamlarında bir araya gelen ve daha önceleri görmezden gelinen kesimler seslerini duyurma cesareti elde etmişler, mağduriyetlerinin farkına varılmasını sağlamışlar, geniş kitlelerce tanınmaya başlamışlardır.

Bu direniş Türkiye’de ilk kez kendisine has bir eylem örgütlenme biçimi yaratmıştır. Özellikle gençlerin yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla sosyal ağlarda bir araya gelmeleri ve yerleşik siyasi düzene karşı geliştirdikleri isyanı ifade etmek için kullandıkları terminolojiler toplumsal hareket eylemleri açısından farklı bir deneyim yaratmıştır.

Gezi Direnişi bir yanıyla yeni medya ortamlarını kullanarak sosyal ağlarda bir araya gelen ve örgütlenen, bir lidere ihtiyaç duymayan, özgürlükçü küresel Y kuşağı gençliğinin Türkiye’deki örneğini oluşturmuştur. Bu örnek geleneksel bürokratik örgütlenme modellerinin geçersizliğini ilan etmiş, yatay örgütlenme ve esnek ilişkiler temelindeki taban inisiyatifine dayanan örgütlenme modellerine işaret etmiştir.

Castelles’e göre (2013: 201) ağlar oluşturan toplumsal hareketler, tarihteki bütün toplumsal hareketler gibi toplumların damgasını taşır. Bu hareketler büyük ölçüde gerçek

sanallığın melez dünyasında dijital teknolojilerle araları iyi olan bireylerden kuruludur. Değerleri, hedefleri ve örgütlenme tarzları doğrudan genç bir yüzyılın genç kuşaklarına damgasını vurmuş özerklik kültürünü ifade eder. İnternet olmaksızın var olamazlar. Ama anlamları daha derinlerde yatar. Tarihsel olarak hükümsüz kılınan bir toplumsal yapıdan miras alınan modası geçmiş siyasi kurumların tam tersine, ağ toplumunda değişimin faileri olarak bu role uygundurlar.

Gezi Parkı eylemlerinin en çok konuşulan özelliklerinden birisi de süreci örgütlenme ve sokağa yönlendirme aşamasında Castells'in bahsettiği dijital teknolojilerle arası iyi olan bireyler, daha doğrusu sosyal medya ortamlarını etkin biçimde kullanan gençlerdi. Greenberg ve Weber (2008: 20) Y kuşağı ya da Milenyum jenerasyonu olarak da isimlendirilen bu adı geçen kitlenin sosyal ağları önemli bir teknolojik ve sosyal trend haline getiren bireylerden oluştuğunu öne sürmektedirler. Onlar anlık mesajlaşma üzerinde yaşayan, birbirleriyle kesintisiz biçimde yazılı ve görsel mesaj alışverişi içinde olan, çoklu oyuncu içeren çevrimiçi oyun endüstrileri gibi bütünüyle yeni endüstrilerin yaratıcısı, eğlence ve enformasyon paylaşımı bağlamında İnternet'i, dünyanın en hızlı büyüyen, en önemli araç haline getirmiş olan bir jenerasyondur. Greenberg ve Weber (2008) söz konusu jenerasyonun teknoloji ekseninde yer alan yaşam biçimlerinin siyaset üzerinde yarattığı güçlü etkilerine de dikkat çekerek, çevrimiçi ortamda gerçekleşen müzakere ortamı ve hızlı örgütlenme biçiminin tüm siyasal kurum ve süreçleri değiştireceğini öne sürmektedirler.

Türkiye'nin kültürünü ve doğasını tehdit eden bir ekonomik büyüme modeline getirilmiş eleştiri olması nedeniyle de anlamlı bulunan Gezi Parkı Direnişi daha ziyade yeni bir sürecin başlangıcı olarak değerlendirilebilecek kolektif eylem, dayanışma ve hegemonya mücadelesinin koşullarını oluşturması bakımından önem kazanmıştır.

Sonuç Yerine..

Sosyal medyanın tüm dünyada giderek yaygınlaşması ve özellikle genç kitlenin hayatının merkezine yerleşmesi kültürel tutumların şekillenmesinde önemli ölçüde belirleyici olmuştur. Kitleleri mobilize etme aracı olmanın ötesinde sosyal medya aynı kitlenin kültürel kaynağı durumundadır; genç kuşak toplumsal anlamda nelerin kabul edilebilir olduğunu sosyal medya aracılığı ile takip etmekte, bu ortamlarda yaptığı paylaşımlarla kendisini istediği yönde konumlandırmakta ve gündemi yine sosyal medyadan takip etmektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen bir olayla ilgili olarak küresel medyanın yansıttığı haberlerin

karşısında, yeni medya ortamlarını etkin biçimde kullanabilen ve aynı olayla ilgili kendi haberini üreten bir kitle bulunmaktadır artık.

Anlık paylaşımlarıyla vatandaş gazeteciliğini yükselten bireylerin siyasi hassasiyetleri de farklılaşmıştır. Ana akım medyanın göstermediği, farklı yansıttığı ya da yeteri kadar gündeme taşımadığı çevre, kadın, azınlık ve LGBTT hakları, ırkçılık, AIDS aktivizmi gibi birçok meselenin küresel ve yerel siyaset çizgisine taşınmasında sosyal medyanın önemli bir rol oynadığını söylemek mümkün olmuştur. Günümüzün küresel ağlarla iletişimde olan, multimedya hâkim bireyleri etkin ve yoğun biçimde kullandıkları sosyal medya sayesinde tüm dünyaya içinde yaşanan anda neler olup bittiğini haber verebilmektedirler. Bu bağlamda dünyanın herhangi bir yerindeki haberin taşıdığı soruna yönelik olarak dakikalar içinde küresel protesto dalgaları yaratabilmek olanaklı hale gelmiştir. Hükümetler böyle bir haber ve bilgi akışı üzerinde tam anlamıyla bir kontrol mekanizması oluşturamamaktadır. Bu durum geleneksel yöntemlerle siyaset yapmanın anlamını yitirmekte olduğunu da ortaya koymaktadır. Söz konusu kitlelere ulaşmak ve onlarla yakınlaşmak için siyasetçiler sosyal medya ortamlarını iletişim kampanyalarına dâhil etmeye başlamışlardır. Yeni siyaset yapma biçiminin odak noktasında bu kitleyi, örgütlenme biçimlerini ve dile getirdikleri konuları anlamaya çalışmak ve bu doğrultuda politika üretmek şeffaf ve etkileşimli bir siyasi çizgi içine girmek önem kazanmıştır.

Gezi Parkı hareketi ve bu eylemlerin devamındaki süreçte Türkiye’de yerleşik ve geleneksel siyasete, onun temsili kurumlarına ve ürettiği politikalara karşı yeni bir yurttaş siyaseti yönelimli tepki oluşmuştur. Bunu yaparken dünyadaki benzer eylemlerde olduğu gibi yeni medya ortamları yoğun biçimde kullanılmış ve bu dönem sosyal medyanın yükselişe geçtiği dönem olarak hafızalara kazınmıştır. İlerleyen süreçte Başbakan’ın sosyal medyaya yönelik genel tavrı ve Twitter’la ilgili sözleri, bu mecraların siyaset üzerindeki etkisini ve yarattığı kaygıyı da ortaya koymaktadır.

Protestocuların çeşitliliği ve bu çeşitliliğin birlikteliği Türkiye’de siyasi yelpaze üzerinde yer alan hiçbir siyasal parti tarafından temsil edilmediğini düşünen önemli oranda bir kitle olduğunu ve yeni bir tür sivil toplumun ortaya çıktığını göstermektedir. Bu birliktelik içinde yer alan çeşitliliğin ortak yönlerinin başında yeni medya ortamlarını kullanabilen, ağlar oluşturabilen, yaşam tarzı ve bireysel özgürlüklere hoşgörülü yaklaşan ve siyasetçilerin de bireysel özgürlüklere saygı göstermesini, özel yaşama müdahale etmemesini talep eden bireylerden oluşmasıdır. Sosyal medya Gezi Direnişi’nin gelişimini ve biçimlenmesini doğrudan doğruya etkileyerek belirlemesi nedeniyle direniş esnasında ve sonraki süreçte kritik, merkezi ve önemli bir yere sahip olmuştur.

İnternet elbette ki öncelikle üretim araçlarını elinde bulunduranlara fayda sağlamakta, devletin güvenlik aygıtlarının bizleri izleme imkânlarını arttırmaktadır. Bu bağlamda sosyal medya aktivistlerin önünde ciddi riskler de oluşturmaktadır. Ancak öte yandan, en başta elektronik posta ile yola çıkıp Web 2.0 teknolojileriyle sosyal medyaya doğru evrildiği süreç içinde sıradan bireyin kendisini özgürce ifade etmesine ve enformasyona kolaylıkla ulaşmasına olanak tanıyan küresel bir bilinç ve yeni bir demokrasi anlayışı yaratılmasında etkin bir role sahip olmuştur. Sonuçta yeni medya teknolojileri günümüzde toplumsal hareketlerin örgütlenme, yayılma ve toplumsal dönüşüm yaratma olasılığını önemli ölçüde etkilemiştir. Söz konusu hareketler tüm dünyada yükselişe geçerken, gelip geçici yapılar olmadıklarını, iktidarlar üzerinde baskı yaratma ve bir karşı hegemonya oluşturma potansiyeli taşıdıklarını, sivil toplumun giderek güçlendiğini göstermektedirler.

Hiyerarşik ve bürokratik yapıların, statükocu sistemlerin karşısında esnek ve ağ tabanına dayalı biraraya gelme modelini benimseyen kitleler için, küresel sorunlara köprü kurma misyonu vermesi ve yurttaş inisiyatiflerinin özerkliklerini yeniden inşa etme konusunda fırsat sunması bakımından yeni medya ortamlarının önemi ve misyonu göz ardı edilemeyecek kadar önem kazanmıştır. Sosyal medyanın toplumsal hareketlerin koordinasyonu ve dağınık haldeki bireyleri bu hareketlere katılmaya teşvik etme noktasında gerekli olan duygusal biraradalık duygusunun yaratılmasında çok önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Özellikle Paolo Gerbaudo'nun (2014) yaptığı araştırmalar bu rolü belgeler niteliktedir. Sosyal medya günümüz hareketleri için hem taktik olanaklar sunmakta, hem de bireyleri harekete geçirip sokağa çıkarabilecek bir duygusal anlatının araçlarına dönüşme kapasitesini her şeyden daha fazla taşımaktadır.

Toplumsal hareketlerin dikkat çekmeye çalıştığı konuların kamuoyunda tartışma yaratması ve kamuoyu söyleminde öne çıkması, bir başka deyişle insanların bilincinde etki yaratması önemlidir. Sosyal medya bu yönde gündem oluşturmayı başarmakta, bu konular ana akım medyada da gündem yaratmaktadır. Tartışılabilir pek çok yönü olmakla birlikte, sosyal medyanın toplumları değiştirme mücadelesinin ve demokratik toplum talebinin bir parçası olduğunu, dolayısıyla ağlar oluşturan yeni toplumsal hareketler açısından önemli bir yere sahip olduğunu gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kaynaklar

Benasayag, Miguel ; Aubenace, Florance(2007). *Direnme Yaratmaktır*, Işık Ergüden (çev), İstanbul: Versus Kitap

Castells, M (2013). *İsyen ve Umut Ağları; İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*, çev: Ebru Kılıç, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Castells, Manuel (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür İkinci Cilt: Kimliğin Gücü*. Çev.: Ebru Kılıç. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Gerbaudo, Paolo (2014). *Twitter ve Sokaklar, Sosyal Medya ve Günümüzün Eylemciliği*, Osman Akınhay (çev), İstanbul: Agora Kitaplığı

Giddens, Anthony (2000). *Sosyoloji*, (Yay. Haz. Hüseyin Özel ve Cemal Güzel), Ayraç Yay., Ankara.

Graham-Felsen, S (2011). "Is Occupy Wall Street the Tumblr Revolution?" GOOD: Technology. <http://www.good.is/post/is-occupy-wall-street-the-tumblr-revolution>, Erişim Tarihi: 12.02.2014.

Greenberg, E.H.,& Weber, K. (2008). *Generation WE: How Millennial youth are taking over America and changing our world forever*. Emeryville, CA: Pachatusan.

Habermas, J. (1981) "New social movements". *Telos*. 49 (Fall): 33-37.

Halliday, Josh (2011). "Hillary Clinton adviser compares İnternet to Che Guevara", <http://www.theguardian.com/media/2011/jun/22/hillary-clinton-adviser-alec-ross>, Erişim Tarihi: 22.05.2014

Harter, John Henry (2011). *New Social Movements, Class, and the Environment: A Case Study of Greenpeace Canada*, Cambridge Scholars Publishing.

Inglehart, Ronald (1977) *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press.

Kellner, D. (2004). *Tabandan Küreselleşme: Radikal Demokratik Bir Tenopolitikaya Doğru*. M. Özbek (Der.) içinde, *Kamusal Alan* (T. Kurtarıcı, Çev., s. 715-735). İstanbul: Hil Yayın.

Melucci A (1991) *Toplumsal Hareketler ve Gündelik Yaşamın Demokratikleşmesi*, *Birikim.*, 24, 55-62.

Shirky, Clay (2008). *Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations*, New York: Penguin Press.

Touraine, Alain (1981) *The Voice and the Eye*. Cambridge: C.U.P.

Touraine, Alain (1988) *Return of the Actor*. Minneapolis. University of Minnesota Press.

Offe, Carl. (1985) *New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics*. **Social Research**. vol.54(4): 817-67.

Özinanır, C.I. (2013) <http://canirmakozinanir.blogspot.com.tr/2013/07/ileri-demokrasi-uzerine-dusunceler-geri.html> Erişim Tarihi, 01.05.2014.